

RAZLOZI STEČAJNOG POSTUPKA

Mr. sc. Mlado Novaković
 FORKUP Beograd

Apstrakt: Ovim radom poseban akcent će se dati analizi stečajnih razloga. Ipak, prije nego se i to pojasni, osvrt će se dati na analizu pojma stečaja i stečajnog sistema te na sam sistem stečajnog postupka. Odnosno, prvi dio rada analizira osnovne pojmove koji se odnose na stečaj i stečajnu regulativu. Drugi dio rada akcent daje na pitanje stečajnog postupka. Analiziraju se ključni subjekti i aktivnosti stečajnog postupka. Treći, i posljednji dio rada, konkretno analizira sve aspekte stečajnih razloga preduzeća. Treći dio rada predstavlja suštinu ovog istraživanja i koncizno prikazuje moguće aspekte i razloge pokretanja stečaja.

Ključne riječi: privredno društvo, stečaj, stečajni razlog, nelikvidnost

REASONS OF BANKRUPTCY PROCEEDINGS

Abstract: This paper special emphasis will be given to the analysis of bankruptcy reasons. However, before the band obviously, emphasis will be given to the analysis of the concept of bankruptcy and insolvency system and the system itself is bankruptcy. That is, the first part of this paper analyzes the basic concepts relating to insolvency and bankruptcy legislation. The second part gives emphasis to the issue of proceedings. It analyzes the key subjects and activities of bankruptcy proceedings. The third and last part of the paper, specifically analyzes all aspects of bankruptcy reasons companies. The third part of the paper presents the essence of this research and concisely shows the possible aspects and reasons for initiating bankruptcy.

Keywords: business organization, bankruptcy, bankruptcy reason, Illiquidit

UVOD

Privredno društvo, kao društvena tvorevina i konstrukcija pravnog sistema, predstavlja jednu dijalektičku kategoriju koja je, saglasno uslovima u tom društvu ili okruženju, podložna raznim promjenama. Promjene se odvijaju kako unutar samog društva, njegove unutrašnje organizacione strukture, tako i u cijelom društvu kao ekonomskom i pravnom subjektivitetu – statusne promjene. Jedno od tih promjena jeste upravo i stečaj. Stečaj je prestanak preduzeća sa najtežim posljedicama za povjerioce. To je ustvari bankrotstvo preduzeća. Osim bankrotstva, stečaj se u određenim slučajevima može okončati reorganizacijom privrednog društva.

Uslov za sprovođenje stečaja nad dužnikom je insolventnost – nemogućnost isplate svojih obaveza, dugova. Pitanje insolventnosti je zapravo ključna aktivnost za provođenje stečaja, odnosno ključni stečajni razlog. Stečajni razlog prezaduženosti rezervisan je samo za pravne osobe. Postojanje stečajnog razloga dovoljno je učiniti i samo vjerovatnim u stadiju podnošenja prijedloga za otvaranje stečajnog postupka. Da bi sud otvorio stečajni postupak stečajni razlog ipak mora biti učinjen sasvim izvjesnim, po prihvaćenom načelu strogog legaliteta.

Svaki stečajni razlog mora biti temeljno ispitan, bez obzira na stupen uvjerljivosti iznijetih pojedinih činjeničnih osnova. Ako je sudu podnijeto više prijedloga za otvaranje stečajnog postupka, uz navođenje istog ili različitog stečajnog razloga, stečajni sud morao bi sve prijedloge ispitati prije nego se neki od prijedloga odbije. Nužno je voditi ažurnu evidenciju prijedloga za otvaranje stečajnog postupka radi izbjegavanja mogućnosti različitih ocjena stečajnih razloga ili ponovnog otvaranja stečajnog postupka koji već teče nad imovinom istog dužnika. U postupku ocjene o postojanju stečajnog razloga potrebno je, što je moguće preciznije, utvrditi i datum nastupanja stečajnog

razloga. Ta činjenica je od iznimnog značaja u postupku pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika učinjenih prije otvaranja stečajnog postupka. Znanje ili presumirano znanje trećega o nastupanju insolventnosti pretpostavka je uspješnog pobijanja dužnikovih pravnih radnji, a saznanje o razlogu ne može prethoditi samom ispunjenju razloga.

RAZLOZI POKRETANJA STEČAJNOG POSTUPKA

Stečajni razlog je finansijsko stanje dužnika koje predstavlja povod za pokretanje i vođenje stečajnog postupka nad njegovom imovinom. Stečajni postupak se pokreće iz razloga što dužnik nije u mogućnosti da izvršava svoje ugovorne i zakonske obaveze. Pretpostavlja se da se on nalazi u takvom finansijskom stanju na osnovu određenih spoljašnjih pokazatelja od kojih je najmarkantniji obustava i prekid plaćanja. U momentu podnošenja prijedloga za pokretanje stečajnog postupka još se sa sigurnošću ne može tvrditi da je to stanje nastupilo. U tom momentu postoji samo vjerovatnoća da postoji stečajni razlog. Povjerilac je ovlašten da podnese prijedlog za pokretanje stečajnog postupka ako učini samo vjerovatnim postojanje zakonskog osnova za otvaranje toga postupka. Ona će to učiniti vjerovatnim ako podnese dokaze o postojanju svoga novčanog potraživanja prema tome dužniku, koje nije mogao ni prinudnim putem da naplati. Sud će obustaviti već pokrenuti stečajni postupak ako utvrdi da je dužnik postao solventan do okončanja prethodnog postupka. Kada sud ispita ekonomsko – finansijsko stanje dužnika i ako utvrdi da se nisu ispunili zakonski uslovi za pokretanje stečajnog postupka, on donosi rješenje kojim se odbija prijedlog za otvaranje stečajnog postupka.

Pravna teorija i stečajno zakonodavstvo uzimaju razne kriterijume i osnove kao razlog za pokretanje stečajnog postupka nad dužnikom. Prema tome se razlikuju u nazivu tih razloga koji se uzimaju kao insolventnost (nesolventnost), prezaduženost, obustava plaćanja, platežna nesposobnost, prijeteća obustava plaćanja.¹²⁵

Svi ovi pojmovi i instituti se svode na jedno te isto, a to je da se dužnik nalazi u teškom finansijskom i svakom drugom privrednom stanju,

pa nije u mogućnosti da izvršava svoje finansijske obaveze i da vrši druge privredne funkcije. Dakle, stečajni postupak se sprovodi nad insolventnim stečajnim dužnikom. Međutim, insolventnost privrednog subjekta koji, u određenom trenutku, postaje dužnik ne mora da znači i njegovu nesposobnost plaćanja. Zakonodavac je faktički poistovjetio neposobnost plaćanja i insolventnost. Neposobnost plaćanja nije uvijek uslov za pokretanje stečajnog postupka. Može se reći da je insolventnost dokazana dužnikova nesposobnost plaćanja njegovih dospjelih imovinskih, odnosno novčanih obaveza. Smatramo da treba praviti razliku između ova dva pojma. Što se tiče trajnije nesposobnosti plaćanja, ona postoji kada stečajni dužnik svoju novčanu obavezu ne može da izmiri po proteku dužeg perioda. Šta se podrazumjeva pod dužim periodom stvar je zakonodavca.

Ukoliko pogledamo odredbe Zakona koje se odnose na stečajne razloge, vidjećemo da je duži period relativan pojam. Ali o tome kasnije. U skladu sa Zakonom razlog za pokretanje stečajnog postupka je nesposobnost plaćanja stečajnog dužnika. Ukoliko dužnik ne izvršava svoje dospjele obaveze on je platežno nesposoban. Međutim, ako stečajni dužnik djelimično izvršava svoje obaveze nije platežno sposoban. Da bi stečajni postupak mogao biti pokrenut protiv stečajnog dužnika treba da se ispune određeni uslovi definisani u Zakonu. Ako ti uslovi nisu ispunjeni ne može se pokrenuti stečajni postupak. Zbog toga je veoma važno precizno definisati stečajne razloge. Osim toga, u zakonu je navedeno da se stečajni postupak može pokrenuti i zbog prijeteće nesposobnosti plaćanja.

To znači da ukoliko stečajni dužnik, prema određenim pretpostavkama i predviđanjima, ne bude mogao da izvršava svoje obaveze u vreme njihove dospelosti smatraće se platežno nesposobnim. Znači, imamo nesposobnost plaćanja koja se aktuelizuje u vrijeme dospelosti određene obaveze koju dužnik neće moći da izvrši. Sa druge strane, imamo preteću platežnu nesposobnost, kada treba da budu uzete u obzir i obaveze koje još nisu dospjele, ali za koje je vjerovatno da neće moći da budu ispunjene od strane stečajnog dužnika. Zakon definiše razloge za pokretanje stečajnog postupka, odnosno postupka reorganizacije, i to¹²⁶

¹²⁵ Pavlović, Šime, (2004), "Insolventnijska kaznena djela", Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb, s.279.

¹²⁶ Velimirović, Mihailo, Čolović, Vladimir., Spasić, Slobodan, Miljević, Nedeljko, (2008) "Aktuelna pitanja stečajnog prava", Udruženje pravnika Republike Srpske, s.23.

- kada stečajni dužnik ne može isplatiti potraživanja u roku od 45 dana od dana dospelosti;
- kada stečajni dužnik potpuno obustavi svoja plaćanja u periodu od 30 dana; i
- kada se učini vjerovatnim da stečajni dužnik neće moći da isplaćuje svoje dugove po njihovom dospelju.

Kad pogledamo sve navedene pretpostavke za pokretanje stečajnog postupka vidimo da se radi, kako o nesposobnosti plaćanja, tako i o prijetećoj nesposobnosti plaćanja. Zakonodavac definiše nesposobnost plaćanja u dva slučaja. Kada stečajni dužnik ne izvrši svoje obaveze u roku od 45 dana od dana dospelosti i kad potpuno obustavi plaćanja u periodu od 30 dana. Drugi slučaj je mnogo jasniji, mada se ovdje, takođe, može postaviti pitanje da li se radi o insolventnosti ili ne. Kada je riječ o prvom stečajnom razlogu, može se postaviti pitanje veličine potraživanja koje stečajni dužnik ne može

namiriti u navedenom roku. Kao što smo rekli, veoma je osjetljiva razlika između nesposobnosti plaćanja i insolventnosti, pri čemu treba prihvatiti da se radi o dva različita pojma. Sa druge strane, prijeteća nesposobnost plaćanja je, takođe, navedena kao stečajni razlog. Naravno, nju je potrebno dokazati od strane lica koja su ovlašćena za podnošenje predloga za pokretanje stečajnog postupka. U svakom slučaju, radi se o saznanju o nedovoljnosti imovinske mase dužnika, odnosno o nemogućnosti naplate potraživanja od strane dužnika – privrednog subjekta.¹²⁷

Ukoliko je povjerilac protiv stečajnog dužnika pokrenuo sudski ili poreski izvršni postupak u kome nije uspio da namiri svoje potraživanje, tada se prethodni stečajni postupak neće sprovođiti, već će se odmah pokrenuti glavni stečajni postupak. U tom slučaju ne mora se dokazivati dužnikova nesposobnost plaćanja, kako je to zakonodavac definisao, ali smatramo da potraživanje mora biti dokazano u navedenim izvršnim postupcima. Postoje određene situacije odnosno slučajevi u kojima se stečajni postupak ne provodi. Stečajni postupak se ne sprovođi, iako

se pokreće, u dva slučaja :¹²⁸

- kada se utvrdi da se u stečajnom postupku pojavljuje samo jedan poverilac, odnosno kada stečajni dužnik ima samo jednog poverioca; i
- kada je stečajna masa, odnosno imovina stečajnog dužnika manja od troškova stečajnog postupka. Tada je neuputno voditi stečajni postupak obzirom na troškove.

Ipak, može se voditi stečajni postupak u slučaju nedovoljnosti stečajne mase, ako poverilac položi iznos za pokrivanje troškova stečajnog postupka. Za pokretanje stečaja važno je utvrditi stečajne razloge. Praksa a i teorija navode sljedeća četiri stečajna razloga:

- trajnija nesposobnost plaćanja,
- preteća nesposobnost plaćanja,
- prezaduženost,
- nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije izdejstvovan na prevaran ili nezakonit način.

Zakon o stečajnom postupku ističe da je osnovni razlog za otvaranje stečajnog postupka platežna nesposobnost dužnika. Ističe se :¹²⁹

- Stečajni dužnik je platežno nesposoban ukoliko nije u stanju izvršavati svoje dospjele obaveze plaćanja.

Okolnost da je stečajni dužnik podmirio ili da može podmiriti u cjelosti ili djelimično potraživanja nekih povjerilaca sama po sebi ne znači da je platežno sposoban;

- U pravilu se smatra da je stečajni dužnik platežno nesposoban ako 60 dana neprekidno ne izmiruje svoje dospjele novčane obaveze;
- Stečajni postupak se može otvoriti i zbog prijeteće platežne nesposobnosti. Ona postoji ako stečajni dužnik prema predviđanjima u vremenu dospelosti neće biti u stanju da ispuni postojeće obaveze plaćanja. Zbog prijeteće platežne

¹²⁸Velimirović, Mihailo, Čolović, Vladimir., Spasić, Slobodan Miljević, Nedeljko (2008) : Aktuelna pitanja stečajnog prava, Udruženje pravika Republike Srpske, s.31.

¹²⁹ Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske, Sl.Glasnik Republike Srpske, broj: 67/02; 77/02; 38/03; 96/03; 68/07; 12/10 i 16/10

¹²⁷ Kod analize stečajnih razloga koristili smo termin stečajni dužnik, iako se još uvek ne radi o pokretanju stečajnog postupka. To smo učinili radi lakšeg razumevanja navedenih stečajnih razloga.

nesposobnosti samo stečajni dužnik može podnijeti prijedlog za otvaranje stečajnog postupka.

TRAJNIJA NESPOSOBNOST PLAĆANJA

Nesposobnost za plaćanje ili insolventnost je opšti stečajni razlog, jer vrijedi za sve dužnike, i njime se mogu koristiti svi aktivno legitimirani podnositelji prijedloga. U sudskoj praksi to je ujedno i najčešći stečajni razlog. Prema opštoj definiciji dužnik je nesposoban za plaćanje ako ne može trajnije ispunjavati svoje dospjele novčane obaveze. Okolnost da je dužnik podmirio ili da može podmiriti u cijelosti ili djelomično tražbine nekih povjerilaca sama po sebi ne znači da je on sposoban za plaćanje. Pojam insolventnosti se, po prirodi stvari, veže isključivo za novčane obaveze. Nemogućnost ispunjavanja nenovčanih obaveza može biti eventualno indicija da je dužnik zapao u privrednu krizu, jer je i neispunjavanje nenovčanih obaveza direktno vezano uz određena krizna stanja u poslovanju dužnika. Pravno su relevantne samo dospjele novčane obaveze, dok gomilanje nedospjelih novčanih obaveza preko granica očekivanih prihoda može biti znakom prijeteće insolventnosti, ali ne i same insolventnosti. O pojmu dospelosti novčanih obaveza temeljno pravilo sadrži Zakon o obaveznim odnosima i počiva na principu da se obaveze imaju ispuniti na način i u vrijeme u skladu sa sadržajem obaveze. Pravilo se primjenjuje na sve novčane obaveze, bez obzira radi li se o ugovornim ili izvanugovornim obavezama.

Dospjelim novčanim obavezama smatraju one obaveze za koje je istekao utvrđeni rok za ispunjenje obaveze.

Ako rok za ispunjenje obaveze nije određen, a svrha, priroda obaveze i ostale okolnosti ne zahtijevaju rok za ispunjenje, obaveza dospijeva kada povjerilac pozove dužnika na ispunjenje. Poziv na ispunjenje mora biti ozbiljan, iako se ne zahtijeva i samo podnošenje tužbe. Da bi stečajni razlog insolventnosti bio ispunjen, nemogućnost ispunjavanja novčanih obaveza mora biti „trajnija”. Trenutna kriza i zastoj u plaćanju ne može se smatrati dovoljnim za utvrđenje da je stečajni razlog insolventnosti ispunjen. Nemogućnost ispunjavanja dospjelih novčanih obaveza mora prevladavati, da bi se dužnik smatrao insolventnim. Ispunjavanje u cijelosti ili djelomično tražbina nekih povjerilaca ne znači da

je dužnik sposoban za plaćanje. Prevladava mišljenje da je dovoljna i samo jedna značajnija tražbina jednog povjerilaca, ako dužnik takvu tražbinu trajnije nije u mogućnosti ispuniti.

Neoboriva zakonska pretpostavka insolventnosti postoji ako u razdoblju od dva mjeseca nije s bilo kojeg dužnikovog računa kod bilo koje pravne osobe, koja za njega obavlja poslove platnoga prometa isplaćena barem jedna petina iznosa koji je trebalo na temelju valjanih osnova za naplatu bez daljnijega pristanka dužnika naplatiti s toga računa. Okolnost da je dužnik u tom razdoblju imao sredstava na kojim drugim svojim računima kojima su se mogle namiriti sve te tražbine ne znači da je on sposoban za plaćanje. Činjenicu nastupanja stečajnog razloga dokazuje se potvrdom pravne osobe koja za dužnika obavlja poslove platnog prometa. Takva pravna osoba dužna je povjerilacu na njegov zahtijev bez odgode izdati potvrdu. Postoje četiri pretpostavke stanja insolventnosti dužnika.

Prva je blaža pretpostavka, koja se izražava obustavom plaćanja dugova u zakonu predviđenim rokovima. Taj je rok različitog trajanja u pojedinim stečajnim zakonima. Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske¹³⁰ predviđa da se smatra da je stečajni dužnik platežno nesposoban ako 30 dana neprekidno ne izmiruje svoje dospjele novčane obaveze.

Druga je teža pretpostavka insolventnosti a to je da je dužnik potpuno obustavio svoja plaćanja. Treća je pretpostavka dužnikove nesposobnosti plaćanja koja se iskazuje kroz tzv.prijeteću nesposobnost za plaćanje. Četvrta je pretpostavka dužnikove nesposobnosti plaćanja ako je protiv njega pokrenut postupak na prijedlog povjerioca koji u sudskom ili poreskom izvršnom postupku nije mogao namiriti svoja potraživanja. U tom slučaju neće se ni pokretati prethodni stečajni postupak, niti će se dokazivati da je stečajni dužnik prezadužen, već će se odmah otvoriti stečajni postupak.

PRIJETEĆA NESPOSOBNOST PLAĆANJA

Iz njemačkog prava preuzet je u Stečajni zakon i novi stečajni razlog, prijeteća insolventnost. Za razliku od insolventnosti nema pravila za neoborivu presumpciju prijeteće insolventnosti.

¹³⁰ Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske, Sl.Glasnik Republike Srpske, broj: 67/02; 77/02; 38/03; 96/03; 68/07; 12/10 i 16/10

Taj stečajni razlog je materijalna pretpostavka za stečaj svih stečajnih dužnika, ali se samo dužnik može na njega pozvati i na njemu temeljiti prijedlog za otvaranje stečajnog postupka.¹³¹ Dužnik mora prijedlogom učiniti vjerovatnim da svoje već postojeće obaveze neće moći ispuniti po dospijeću. Pri utvrđivanju pretpostavki sud će ispitati dužnikove dospjele obaveze te obim i datume dospijeća njegovih nedospjelih obveza. Prijeteća insolventnost je i u njemačkom pravu novi stečajni razlog, pa se, kao ni kod nas, nije razvila sudska praksa i standardi tumačenja samog pojma prijeteće insolventnosti.

Ipak se može očekivati da će se u pravilu fizičke osobe odlučiti na podnošenje prijedloga za otvaranje stečaja na temelju ovog stečajnog razloga. To mogu biti pokušaji rješavanja dugova izbjegavanjem naplate iz založenih nekretnina, očekivana nagodba sa vjerovnicima, oslobađanje od preostalih obveza nakon zaključenog stečaja ili neki drugi razlog. Ako sud utvrdi da je insolventnost stvarna a ne samo prijeteća, stečaj će otvoriti zbog insolventnosti. Pravila o sudskim stečajnim tijelima, ostalim sudionicima u prethodnom postupku i otvaranju stečajnog postupka vrijede jednako za sve dužnike.

INSOLVENTNOST I PREZADUŽENOST DUŽNIKA

Pojam insolventnosti je jedan pravni standard. To je nemogućnost dužnika da izvršava svoje dospjele novčane obaveze. Takvo stanje se ispoljava dužnikovom obustavom ili prekidom plaćanja. Pojam insolventnosti ne pretpostavlja da je dužnikova pasiva veća od aktive; upravo je suprotno jer se pretpostavlja da mu je aktiva veća od pasive.¹³²

Insolventnost je samo pretpostavka da dužnik nije trajno u mogućnosti da izvršava svoje novčane obaveze. To, međutim treba utvrditi i sa stepenom vjerovatnoće da postoji. Sudska praksa zahtjeva da se činjenično stanje, koje je relevantno za donošenje odluke o otvaranju postupka stečaja, mora utvrditi vještačenjem odluke o otvaranju postupka stečaja, mora utvrditi vještačenjem. To je potrebno sve dok dužnik ne učini nespornim činjenice da u određenom periodu ima određene neizmirene obaveze. Zbog stanja insolventnosti

dužnika, stečajni postupak se može pokrenuti iako taj dužnik nije prezadužen. Dužnik, naime, može da bude insolventan iako raspolaže nepokretnom imovinom, robama i drugom imovinom, ali to nije upotrijebio za uspostavljanje svoje likvidnosti i plaćanja dugova. Insolventnost može, međutim, biti izazvana i prouzrokovana prezaduženošću. Prezaduženost uvijek dovodi do insolventnosti jer

dužnik nikako ne može da dođe do novca koji mu je potreban za izvršenje plaćanja. Elementi pojma insolventnosti dužnika jesu:¹³³

- da dužnik ne izvršava svoju obavezu plaćanja dugova kontinuirano u zakonu određenim rokovima,
- da su to dospjele obaveze,
- da su predmet plaćanja novčane obaveze.

Insolventnost je opšti, osnovni i redovni stečajni razlog. Ona je opšti stečajni razlog jer važi za sve vrste stečajnih dužnika i za sve stečajne postupke. Ona je osnovni stečajni razlog jer se na njoj zasniva čitav stečajno-pravni sistem. Insolventnost dužnika je redovni stečajni razlog jer se stečajni postupak pokreće i sprovodi upravo zbog toga razloga. Insolventnost je stvarna i nenamjerna dužnikova nemogućnost plaćanja, koja je rezultat i posljedica finansijskih teškoća u koje je zapao. Zato se insolventnost razlikuje od namjerne obustave plaćanja. Namjerna obustava plaćanja je voljna dužnikova radnja, jer on neće da izvršava svoje novčane obaveze. To će biti u slučaju da je dužnik sposoban za plaćanje, jer raspolaže sredstvima za to, ali ne vrši plaćanje dugova iz razloga što je osporio određeno potraživanje povjerioca. Takav dužnik se ne smatra insolventnim. Insolventnost se uzima kao stečajni razlog zbog toga što se ona smatra realnijim i pouzdanijim razlogom nego što je prezaduženost. Insolventnost dužnika je lakše utvrditi nego prezaduženost jer se onda indicira određenim spoljnim direktnim ili indirektnim manifestacijama dužnikovog finansijskog stanja. Uostalom, bilo bi neracionalno voditi poseban postupak za utvrđivanje prezaduženosti jer će se u stečajnom postupku pokazati da li je dužnik prezadužen (načelo ekonomičnosti postupka).

¹³¹ Radojičić, Savo, (1990) "Osnovni trgovačkog prava", Savremena administracija Beograd, godine, str. 113.

¹³² Mićović Miodrag, (8/2004): Reorganizacija ili redresman stečajnog dužnika, Pravo i privreda broj 5, s.59.

¹³³ Velimirović, Mihailo, Čolović, Vladimir, Spasić, Slobodan, Miljević, Nedeljko (2008): Aktuelna pitanja stečajnog prava, Udruženje pravika Republike Srpske, s.32.

INSOLVENTNOST I NELIKVIDNOST DUŽNIKA

Insolventnost se razlikuje od nelikvidnosti ili zastoja u plaćanju. Nelikvidnost je samo jedno prolazno stanje platežne nesposobnosti dužnika koje ne traje duže jer se obično brzo prevladava. Dužnik mora da dokaže da se nalazi u stanju prolazne nelikvidnosti i zastoja u plaćanju. Nije dovoljna samo dužnikova izjava da je voljan da vrši plaćanje svojih dugova ali da momentalno nema sredstva za to već je potreban dokaz da će mu sredstva sigurno stići iz sasvim realnog izvora. Realni izvori sredstava za plaćanje dugova bi bila.¹³⁴

- naplata pravosnažnog i izvršnog potraživanja
- opravdano očekivane isporuke i naplate određene robe ili izvršene usluge.

Dužnik nije insolventan dokle god uživa povjerenje svojih komitenata koji tolerišu njegove prolazne finansijske teškoće i odgode plaćanja dugova. Komitetni mogu da pokazuju svoju tolerantnost prema dužniku naročito ako mu odobravaju kredit. Kredit se zasniva na povjerenju a povjerenje na predviđanju buduće dobiti koju će dužnik steći svojim proizvodnim i poslovnim aktivnostima. Kreditno povjerenje polazi i od toga kojom i kakvom imovinom dužnik raspolaže. Insolventan dužnik je, dakle, onaj dužnik koji trajno ne može da vrši plaćanje svojih dugova, koji ne uživa kredit i koji nema aktivne imovine kojom bi se mogla pokriti njena pasiva.¹³⁵

INDICIJE NESOLVENTNOSTI DUŽNIKA

Insolventnost je saglediva iz određenih njenih spoljašnjih indicija ili manifestacija koje se ispoljavaju na direktan ili na indirektan način. Tih indicija ili pokazatelja insolventnosti dužnika može da bude više. Priznanje stanja svoje insolventnosti je najdirektnije saznanje da ono postoji. To bi mogle da budu i druge indicije koje obično idu zajedno ali je moguće da se ispoljavaju samo pojedinačno. Indicira se dužnikovo stanje koje su utvrđene većim brojem pravosnažnih presuda – protiv njega se nisu mogla sprovesti izvršenja, dužnik podmiruje samo najhitnije

¹³⁴ Jankovec, Ivan, Mićović, Miodrag (2006): Privredno pravo, Kragujevac, s.117.

¹³⁵ Dika, Mihailo (1996): Razlozi za reformu hrvatskog insolventnog prava i neke temeljne novine toga prava, Zbornik radova, Zagreb, s. 213.

obaveze. Stanje insolventnosti dužnika vidljivo je ako on ne izvršava akcepte naloga – blokiran mu je žiro račun. Zbog blokade žiro-računa u praksi se događa da dužnik posluje preko drugih svojih računa ili preko računa drugih preduzeća, što je ozbiljna indicija njegove insolventnosti. Incija insolventnosti dužnika postoji i ako on svoje obaveze ispunjava asignacijom, kompenzacijama, plaćanja vrši selektivno samo nekim svojim povjeriocima. Na stanje insolventnosti dužnika upućuju i neke druge okolnosti. Na primjer:¹³⁶

- dužnik je pojedinac (preduzetnik, vlasnik jednopersonalnog privrednog društva) je u bjekstvu ili se skriva od povjerilaca
- zatvara prostorije svoga preduzeća ili radnje
- prebacuje novčana sredstva u inostranstvo
- unovčava stvari i drugu imovinu što je neuobičajeno da se tako radi
- prevarno umanjuje aktivu svoje imovine

Indicija insolventnosti je i događaj da je dužnik, vlasnik preduzeća, pokušao ili izvršio samoubistvo. To se može dogoditi i nekom odgovornom licu u organima upravljanja dužnikom ili uradnom odnosu kod njega. Insolventnost se može indicirati i izvršenjem određenih krivičnih djela kao što su: pronevjera, krađa, flasifikat, prouzrokovanje stečaja, zaključenje štetnog ugovora i dr.

UZROCI DUŽNIKOVE INSOLVENTNOSTI

Uzroci dužnikovog nepovoljnog finansijskog stanja i time izazvane insolventnosti mogu da budu vrlo različiti i kompleksni. Oni mogu da budu objektivne i subjektivne prirode. U našoj savremenoj privrednoj i opštedruštvenoj stvarnosti ti uzroci su najčešće objektivne prirode. Oni se izražavaju kroz ekonomsku recesiju koja je posljedica niza okolnosti i činjenica Samo u naznaci se može navesti da su to procesi koji su u velikoj mjeri izazvani tranzicijom iz samoupravnog socijalističkog sistema privređivanja, prelaskom iz sistema društvene svojine u sistem korporativne i privatne svojine. Uzroci krize, koji neminovno uslovljavaju velike

¹³⁶ Vasiljević, Mirko (2006): Kompanijsko pravo, Savremena administracija Beograd, s.237.

gubitke u poslovanju privrednih subjekata i time njihovu insolventnost, su višestruke. To su naročito:¹³⁷

- retrogradna konjunktura u privrednoj grani kojoj pripada stečajni dužnik,
- nedovoljna investiciona i druga ulaganja u proizvodnju i u istraživanje tržišta
- stavljanje pod stečaj dužnikovih dužnika čime nastaje lančana platežna nesposobnost svih međusobno povezanih i tržišno zavisnih učesnika u proizvodnji i prometu.

Subjektivni uzroci ukupnog stanja koji odovode dužnika do platežne nesposobnosti su takođe različiti. To je najčešće loša poslovna i kadrovska politika, preveliki broj zaposlenih, nedovoljna obrazovanost zaposlenih loše stanje radne i poslovne klime, radnog i poslovnog morala, pad poslovnog ugleda. Zbog svega toga se ne uspijeva na konkursima da se dobiju novi poslovi i projekti, loš je kvalitet uspuga pa time i njihov plasman na tržištu. Za rukovodstvo preduzeća se može ustanoviti veći broj subjektivnih slabosti koje rezultiraju gubicima u poslovanju i insolventnošću. To bi moglo da bude sljedeće:

- slab menadžment,
- nedovoljno znanje iz ekonomije, prava, informatike i td.

Ocjena stanja insolventnog dužnika

Za ocjenu postojanja stanja insolventnosti, kao stečajnog razloga, nije bitno kako je ono nastalo, već je mjerodavno samo ti da li ono stvarno postoji. Insolventnost je uvijek razlog za pokretanje stečajnog postupka pa i ako je do toga došlo dejstvom više sile. Ona je razlog za pokretanje i vođenje stečajnog postupka i ako je do toga došlo zbog neke statusne promjene ili pripajanjem drugom privrednom subjektu. To se u našoj privrednoj praksi često dešavalo, jer su mnogo puta vršene reorganizacije, transformacije a u novije vrijeme i privatizacije preduzeća. Tim putem su se željeli riješiti aktuelni problem insolventnosti nekog preduzeća, njegovom integracijom i prevaljivanjem tereta njegove insolventnosti na drugo preduzeće. U nekim

slučajevima to je i uspijevalo a u drugim dovelo do nesolventnosti i stečaja oba privredna subjekta. Insolventnost dužnika mora se utvrditi i to sa velikim stepenom vjerovatnoće. Ona mora da postoji u momentu donošenja odluke o pokretanju stečajnog postupka i da traje za čitavo vrijeme njegovog vođenja. Zato će sud obustaviti prethodni stečajni postupak, kao i glavni stečajni postupak ako utvrdi da je dužnik postao solventan nakon donošenja rješenja o otvaranju stečajnog postupka. U tom slučaju je prestao da postoji stečajni razlog, jer dužnik više nije insolventan.

ZAKLJUČAK

Stečaj je kulminacija poslovnih poteškoća koje se akumuliraju određeno vrijeme te u određenom trenutku dolaze do ključne razine (i prelaze je) pravno označene kao stečajni razlog. U trenutku kad je društvo ispunilo zakonom propisan stečajni razlog nad njim se može otvoriti stečajni postupak, koji može biti "smrt" pravne osobe, ali može biti i oštar zaokret u sistemu poslovnih aktivnosti, nakon kojeg će preduzeće opstati i nastaviti poslovati, u više ili manje izmijenjenom obliku. Pored različitih opcija, sistema, i situacija u kojem se nalazi subjekt koji je u fazi stečaja, veoma je važno razumjeti i pojasniti pravne posljedice pokretanja stečaja.

LITERATURA

1. Dika, Mihailo, "Razlozi za reformu hrvatskog insolvencijskog prava i neke temeljne novine toga prava", Zbornik radova, Zagreb, 1996;
2. Jankovec, Ivan, Mićović, Miodrag, "Privredno pravo", Kragujevac, 2006;
3. Mićović Miodrag, "Reorganizacija ili redresman stečajnog dužnika", Pravo i privreda broj 5, 2004;
4. Pavlović, Šime, "Insolvencijska kaznena djela", Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb, 2004;
5. Radojičić, Savo, "Osnovni trgovačkog prava", Savremena administracija Beograd, 1990;
6. Vasiljević, Mirko, "Kompanijsko pravo", Savremena administracija Beograd, 2006;
7. Vujisić, Dragan, "Poslovno pravo", BLC Banja Luka, 2009;
8. Velimirović, Mihailo, Čolović, Vladimir., Spasić, Slobodan, Miljević, Nedeljko, "Aktuelna pitanja stečajnog prava", Udruženje pravnik Republike Srpske, 2008;
9. Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske, Sl.Glasnik Republike Srpske, broj: 67/02; 77/02; 38/03; 96/03; 68/07; 12/10 i 16/10.

¹³⁷ Vujisić, Dragan (2009): Poslovno pravo, BLC Banja Luka, s.237.